

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING EKOLOGIK SAVODXONLIGINI INTERFAOL USULLARDA SHAKLLANTIRISH (METODIK TAVSIYA)

Valiyeva Shoiraxon Alikuziyevna

*Andijon shahar 43-umumiy o‘rta ta’lim
maktabi boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi.*

Annotatsiya: Maktabda ekologik ta’limga, birinchi navbatda, maktab amaliyotiga o‘qitishning innovatsion usullarini joriy etishni jadallashtirish jarayoniga alohida talablar qo‘yiladi. Ushbu metodik tavsiyada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ekologik huquqiy savodxonligini interfaol usullarda shakllantirish mezonlaridan qanday foydalanish, o‘quvchilarda tabiatni asrash va ulardan oqilona foydalanish haqida bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: Boshlang‘ich ta’lim, ekologiya, tabiat, metod, huquqiy savodxonlik, ekologik ong, interfaol usullar, ekologik madaniyat, dars, ijodiy fikrlash, ekologik muammolar.

KIRISH

Davlatimiz rahbari Sh. M.Mirziyoev Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh assambleyasining 75-sessiyasida ta’kidlaganlaridek, “Biz Orolbo‘yi mintaqasini ekologik innovatsiya va texnologiyalar hududi, deb e’lon qilish haqida Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining maxsus rezolyusiyasini qabul qilishni taklif etamiz. Ushbu muhim hujjat tasdiqlangan sanani esa “Xalqaro ekologik tizimlarni himoya qilish va tiklash kuni” sifatida joriy qilish va amalga oshirish maqsadga muvofiq bo‘lardi”

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida “Fuqarolar atrof tabiiy muhitga ehtiyotkorona munosabatda bo‘lishga majburdirlar”, deb ko‘rsatilganki, bu har bir fuqaroning tabiat oldidagi burchini hayot tarziga aylantirishi lozimligi anglatadi. Shu sababli mamlakatimizda oxirga yillarda atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, sanitariya va ekologik holatni yaxshilashni ta’minlash sohasida izchil amaliy ishlar olib borilmoqda.

MUHOKAMA

Ekologik muammolarni muvaffaqiyatli hal etish pirovard natijada inson va uning ishlab chiqarish faoliyati va atrof-muhitdagi xatti-harakatlarini faqat ekologik maqsadga muvofiqlik va xavfsizlik tamoyillari asosida amalga oshirish qobiliyatiga bog'liq.

Bunday shaxsning o'ziga xos xususiyati uning ekologik madaniyatini-shakllantirishdir, bu ekologik ta'limni rivojlantirish, ekologik ongini, tafakkurni shakllantirish, ekologik qadriyatlar va tabiatga munosabat tizimini shakllantirish va eng muhimi, tabiat va ijtimoiy munosabatlarni rivojlantirishda barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan ekologik xavfsiz hayot faoliyatida. Hayotning ekologik xavfsizligi insonning ekologik kompetensiyasiga asoslanadi va uning atrof- muhitni o'zgartirish faoliyatini malakali va xavfsiz bajarishga amaliy tayyorligida namoyon bo'ladi. Shu munosabat bilan maktabda ekologik ta'limga, birinchi navbatda, maktab amaliyotiga o'qitishning innovatsion usullarini joriy etishni jadallashtirish jarayoniga alohida talablar qo'yiladi, ular orasida ekologik yo'naltirilgan loyihalash va tadqiqot faoliyati etakchi o'rinni egallaydi.

Ushbu texnologiyaning ustuvorligi bir qator afzalliklarga, jumladan, maktab o'quvchilarini ekologik jihatdan to'g'ri qaror qabul qilish, tanqidiy fikrlash, atrof-muhit bilan o'zaro munosabatda bo'lishning maqbul strategiyasini tanlash, ekologik muammolarga qiziqish uyg'otadigan hayotiy zarurat sharoitlariga botirish bilan bog'liq. va bilim, tabiat bilan munosabatlarda axloqiy va qadriyat va shaxsiy ahamiyatga ega bo'lgan belgilarni rivojlantiradi, inson salomatligi va atrof-muhit uchun xavfsiz ekologik jihatdan to'g'ri xatti-harakatlar ko'nikmalarini shakllantiradi. Ma'lumki, har qanday pedagogik texnologiyaning samaradorligi -maqsadlarning rivojlanish darajasiga, undan foydalanish rejalashtirilgan pedagogik modelning tuzilishi va mazmuniga bog'liq. Bizning modelimizda izchillik va uzluksizlik tamoyillari asosida, shuningdek, shaxsga yo'naltirilganlik va faollik yondashuvlari asosida ishlab chiqilgan loyihalash va tadqiqot faoliyati orqali boshlang'ich sinf boshlang'ich sinf o'quvchilarining ekologik xuquqiy madaniyatini shakllantirish, maktab boshlang'ich sinf o'quvchilarining olib borishga tayyorligi. o'zlarining ekologik xavfsiz hayot faoliyati, uni amalga oshirishning asosiy natijasi sifatida belgilanadi.

Nazariy tahlil va eksperimental ishlar asosida o‘rganilayotgan shaxs sifatini (motivatsion-qiymatli, kognitiv va operatsion - faoliyat) shakllantirish uchun biz aniqlagan mezonlarning ko‘rsatkichlari va rivojlanish darajalarini taqdim etamiz.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ekologik xuquqiy madaniyatini-shakllantirishning motivatsion-qiymatli mezoni o‘zlarining ekologik savodxonligini doimiy ravishda oshirishga, hayotning ekologik xavfsizligi sohasidagi vakolatlarni rivojlantirishga qiziqish va ehtiyoj bilan tavsiflanadi. va atrof-muhitga yo‘naltirilgan loyihalash va tadqiqot faoliyatini amalga oshirish; ekologik yo‘naltirilgan faoliyatda va atrof-muhitni loyihalashda o‘z tashabbusi, mustaqilligi va ijodiy faolligini ko‘rsatishga doimiy intilish; ekologik xavfsizlik muammolarini hal qilish bo‘yicha tadbirlarda har bir inson ishtirokining shaxsiy va ijtimoiy ahamiyatini chuqur anglash. Shu bilan birga, maktab o‘quvchilarida -insonparvarlik, etnik-madaniy, axloqiy va ma’naviy g‘oyalar bilan bog‘liq bo‘lgan tabiatga nisbatan qadriyat yo‘nalishlari tizimini rivojlantirish , tabiat va insoniyat taqdiriga ekologik g‘amxo‘rlikni shakllantirish ; burch, mas’uliyat va

hamdardlik hissi. Ushbu mezon, shuningdek, o‘z shaxsiy o‘shini o‘z-o‘zini rivojlantirish uchun atrof-muhitni loyihalash va tadqiqot faoliyatining motivlarini rivojlantirish va ma’nosini tushunish, kuchli irodali fazilatlarining namoyon bo‘lishi, maqsadlilik, qat’iyatlilik, xotirjamlik va intizom, erkinlikka doimiy intilishni o‘z ichiga oladi. ekologik tadqiqot va loyihaviy vazifalarni hal etishda strategiya va taktikalarni ishlab chiqishda namoyon bo‘ladigan tanlov va ijodiy mustaqillik.

Yuqori daraja boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ekologik madaniyatining motivatsion-qiymatli komponentini shakllantirish quyidagi ko‘rsatkichlar bilan belgilanadi: o‘quv va darsdan tashqari mashg‘ulotlarda ham ekologik bilimlarga doimiy qiziqish; hissiy, etnik-madaniy va ma’naviy-axloqiy darajalarda odamlarning tabiati va sog‘lig‘iga nisbatan qadriyat yo‘nalishlari tizimini yuqori darajada rivojlantirish, burch va ekologik mas’uliyat hissini shakllantirish; ekologik va ekologik faoliyatda, o‘z hududida ekologik xavfsizlikni ta’minlash bo‘yicha faoliyatda, shuningdek, ijodiy loyihalash va tadqiqot faoliyati jarayonida barqaror motivatsiya va faol ishtirok etish ; tabiat bilan munosabatlarda shaxsiy o‘shiga intilish, ekologik xavfsizlik bo‘yicha

amaliy dizayn va tadqiqot muammolarini hal qilish strategiyasi va taktikasini tanlashda yuqori ekologik mas'uliyat va mustaqillikning namoyon bo'lishi. O'rtacha daraja maktab boshlang'ich sinf o'quvchilarining ekologik bilimlarga, ekologik muammolarga va ularni hal qilish yo'llariga bo'lgan qiziqishi mavjudligida namoyon bo'ladi, lekin tabiat va inson salomatligiga nisbatan hissiy, etnik-madaniy va madaniy jihatdan qadriyat yo'nalishlari tizimining etarli darajada rivojlanmaganligi. ma'naviy va axloqiy darajalar; to'liq shakllanmagan burch va ekologik mas'uliyat hissi, ekologik muammolarni hal qilish va hayotning ekologik xavfsizligini ta'minlashda ishtirok etish uchun aniq motivatsiya emas, maktab, shahar va respublika ekologik tadbirlari va tadbirlarida faol ishtirok etish istagi va kam qiziqish. atrof-muhitga yo'naltirilgan loyiha - tadqiqot faoliyatida, ekologik xavfsizlik masalalari bo'yicha loyiha-tadqiqot vazifalarini hal qilishda mustaqillik va mas'uliyatni rivojlantirish istagi emas. Ushbu mezonning past darajada rivojlanishi maktab boshlang'ich sinf o'quvchilarining ekologik bilimlarga, ekologik muammolarga va ularni hal qilish yo'llariga zaif qiziqishning namoyon bo'lishi bilan tavsiflanadi; hissiy, etnik-madaniy, ma'naviy va axloqiy darajalarda odamlarning tabiati va sog'lig'iga nisbatan qadriyat yo'nalishlari tizimining yo'qligi; burch va ekologik javobgarlik hissining zaif rivojlanishi yoki to'liq yo'qligi, ekologik muammolarni hal qilish va hayotning ekologik xavfsizligini ta'minlashda ishtirok etish uchun motivatsiyaning past darajasi, atrof-muhitga yo'naltirilgan loyihalash va tadqiqot faoliyatida ishtirok etish istagi yo'qligi. , ekologik mas'uliyat va o'z mintaqasida ekologik muammolarni hal qilish va ekologik xavfsizlikni ta'minlashda mustaqillikni rivojlantirish.

O'qituvchining interaktiv tajribasi – o'quvchilar bilan shaxsiy muloqoti tajribasi. Bu tajribada pedagogik takt, noan'anaviy xatti-harakat va har bir o'quvchining o'ziga xos xususiyatini hisobga olish qobiliyati kabi o'qituvchi shaxsi uchun zarur bo'lgan sifatlar namoyon bo'ladi. Biroq intuitiv tajriba o'qituvchining o'ziga cheklangan foyda keltiradi va boshqalarga juda kam yordam beradi.

Zamonaviy o'qituvchi yangi vositalarni qo'llab, turli xil ekopedagogik vaziyatlarda mustaqil harakat qilish huquqiga ega. Turli xil mazmundagi ETviy ko'rsatmalar va pedagogik "qolip"lar (yo'llar) – yosh o'qituvchi ijodiy faoliyatining

dastlabki sharti. Demak, o'qituvchiga pedagogik ijod uchun doimo ilmiy ekopedagogik bilimlar kerak bo'ladi. Bular ekologik ta'lim-tarbiya materiallarining mualliflari tomonidan aniqlangan va qo'llanilgan ET qonuniyatlari haqidagi bilimlar.

1. Kognitiv (bilishga oid) tarkibiy qism - odam, mehnat, tabiat va jamiyatni ularning o'zaro aloqadorligida tavsiflovchi tushunchalar.

2. Hissiy tarkibiy qism – odamning tabiiy muhit bilan muloqoti, tabiatni axloqiy-estetik idrok etishi jarayonidagi hissiy holati.

3. Amaliy (faoliyatli) tarkibiy qism – o'quvchilarda ekologik ko'nikmalarni shakllantirishga yo'naltirilgan ijtimoiy foydali amaliy faoliyat turlari va metodlarining o'zlashtirilishi. Ushbu uchta tarkibiy qism ET mazmunining negizini tashkil etib, ulardan boshlang'ich maktabda atrof-muhitga oid bilim va ko'nikmalarni tanlashda foydalaniladi.

Kognitiv mezon ekologik bilimlarni ekologik dunyoqarash va ongning asosi sifatida shakllantirishni, birinchi navbatda, tabiatning rivojlanish qonuniyatlari, ekologik omillar, jamiyat va tabiat o'rtasidagi munosabatlar evolyusiyasi, eng keskin ekologik muammolar to'g'risidagi bilimlarni o'z ichiga oladi. sayyorada, mamlakatda, mintaqada; mavjud va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ekologik xavflar va ularning inson salomatligi va tabiiy muhit uchun oqibatlarini, ularning oldini olish va oldini olish choralarini va usullari, odamlarning ekologik jihatdan to'g'ri va xavfsiz xulq-atvori normalari va qoidalarini to'g'risida. Ushbu mezon maktab boshlang'ich sinf o'quvchilarining hozirgi ijtimoiy va tabiiy vaziyatning holati va istiqbollari, ham yaqin atrofdagi, ham kengroq miqyosda adekvat baholash, atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha tadbirlarni loyihalash va amalga oshirish qobiliyati uchun ekologik bilimlarni rivojlantirish va xabardorlik darajasini o'z ichiga oladi. mintaqangizdagi ekologik muammolarni hal qilishda. Mezon maktab boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'zlarining va boshqa xalqlarning ekologik-gumanistik asoslari va madaniy an'analari haqidagi bilim va g'oyalarini o'zlashtirish ko'rsatkichlarini belgilaydi, ular turli madaniy va tarixiy davrlarda tabiatga bo'lgan munosabatining tabiatini, ekologik ideallarning ta'sirini belgilaydi, shaxsiy fazilatlarni rivojlantirish va shaxsning ma'naviy rivojlanishiga oid qadriyatlar, qarashlar va e'tiqodlar. Maktab boshlang'ich sinf

o'quvchilarining ekologik muammolarni hal qilishning zamonaviy usullari va usullari, ekologik fikrlashning ilmiy uslubi, muayyan talablar va amalga oshirish standartlari bilan tavsiflangan ilmiy tadqiqot va loyihalashning tuzilishi va usullari to'g'risidagi bilimlari va g'oyalari katta ahamiyatga ega (bosqichlar, aniqlik, ob'ektivlik, dalillik, takrorlanuvchanlik va boshqalar), tadqiqot va loyihalash ishlarining tahliliy va amaliy bosqichlari natijalarini taqdim etishning tuzilishi, mazmuni va ilmiy uslubiga qo'yiladigan talablar, xulosalar shakllantirishning aniqligi, talablar to'g'risidagi bilimlar.

Yuqori darajasi maktab boshlang'ich sinf o'quvchilarining ekologiya qonunlari, dunyo, mamlakat va o'z mintaqasidagi ekologik muammolar, ularning paydo bo'lish sabablari, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ekologik xavf-xatarlar to'g'risida to'liq, chuqur va tizimli bilimga ega bo'lishi bilan tavsiflanadi. ularning inson salomatligi va tabiiy muhit uchun oqibatlari, oldini olish va oldini olish usullari, hayotning ekologik xavfsizligini ta'minlaydigan ekologik me'yor va qoidalarining maqsadga muvofiqligi, ularni amalga oshirish zarurati va hayotda qo'llash qobiliyati to'g'risida bilim. Ko'rib chiqilayotgan mezonni shakllantirishning yuqori darajasini tashuvchilar «inson va tabiat» tizimidagi munosabatlarning axloqiy va insonparvarlik mohiyati, etnik-madaniy asoslar va an'analar, ularni uyg'unlashtirishning ma'naviy-axloqiy mexanizmi haqida barqaror g'oyalarga ega. munosabatlar va odamlar va tabiat uchun ekologik xavfsizlikni ta'minlash. Shu bilan birga, maktab o'quvchilari yaxshi yo'naltirilgan va atrof-muhitni loyihalash bo'yicha tadqiqot faoliyatini ishlab chiqish va amalga oshirishga qo'yiladigan talablarni bilishadi, muammoni aniqlash, maqsadlar, vazifalar, mavzu, ob'ekt, tadqiqot yoki loyiha gipotezasini shakllantirish, tuzilmani to'g'ri aniqlash va ularni amalga oshirish bosqichlari, ob'ektiv natijalarni olishning eng yaxshi usullari va ularning ishonchliligi dalillari haqida bilish. O'quv va hayotiy vaziyatlarda ekologik muammolarni hal qilishda ijodkorlik va zukkolikni namoyon eta oladi; ekologik faoliyat jarayonida o'z-o'zini rivojlantirish, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish, o'z madaniyati va shaxsiy o'sishi bo'yicha bilim, ko'nikma va tajribaga ega bo'lish.

O'rtacha darajasi ushbu mezonning shakllanishi maktab boshlang'ich sinf o'quvchilarining ekologiya qonunlari, dunyodagi, mamlakat va o'z mintaqalaridagi

ekologik muammolar, ularning paydo bo'lish sabablari, mavjud va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ekologik xavflar to'g'risida barqaror bilim va g'oyalarga ega ekanligi bilan tavsiflanadi. ularning inson salomatligi va atrof-muhit uchun oqibatlari, ularning oldini olish va oldini olish usullari, inson hayoti va tabiatining ekologik xavfsizligini ta'minlaydigan ekologik me'yorlar va qoidalar, ularni hayotda qo'llash zarurati va maqsadga muvofiqligi haqida etarli bilimga ega. Maktab boshlang'ich sinf o'quvchilarining «inson va tabiat» tizimidagi munosabatlarning axloqiy va qadriyat mohiyati, etnik-madaniy asoslar va an'analar haqidagi bilimlari va g'oyalari, ushbu tizimdagi munosabatlarni uyg'unlashtirishning ma'naviy-axloqiy mexanizmi sifatida, ekologik muvozanatni istisno qilishga qaratilgan. tahdid yetarli emas. Umuman olganda, talabalar ekologiya bo'yicha loyiha tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'yicha bilimlarni shakllantirdilar va tizimlashtirdilar, ushbu faoliyatning maqsadlari, vazifalari, tuzilishi, bosqichlari va uning natijalariga erishishning eng yaxshi usullari to'g'risida tasavvurga ega bo'ldilar, maktab o'quvchilari ma'lum darajada dizayn tadqiqot ekologik muammolarni hal qilish uchun ko'nikma va ko'nikmalar. Ijodiy o'z-o'zini rivojlantirish sohasidagi vakolatlar, qobiliyat va ko'nikmalar, shuningdek, shaxsning ekologik madaniyatini rivojlantirishning asosiy shartlari to'g'risidagi bilimlar etarli darajada rivojlanmagan.

Past daraja maktab o'quvchilarida ushbu mezonning shakllanishi ekologik bilim va g'oyalarning etishmasligi yoki zaif darajasi bilan tavsiflanadi (ekologiya qonunlari, dunyodagi, mamlakat va mintaqadagi ekologik muammolar to'g'risida, ularning paydo bo'lish sabablari to'g'risida, ekologik xavflar va ekologik xavflar to'g'risida). ularning inson salomatligi va tabiiy muhit uchun oqibatlari, ularning oldini olish va oldini olish usullari, hayotning ekologik xavfsizligini ta'minlaydigan ekologik me'yorlar va qoidalarining maqsadga muvofiqligi to'g'risidagi bilimlar) va ularni hayotga tatbiq etish zarurati. Ekologik muammolarni hal qilish yo'llari va ekologik faoliyat to'g'risidagi bilimlar yomon shakllangan. «Inson va tabiat» tizimidagi munosabatlarning mohiyatining axloqiy, gumanitar va etnik-madaniy asoslari, ushbu tizimdagi munosabatlarni uyg'unlashtirish va hayotning ekologik xavfsizligini ta'minlash mexanizmi sifatida bilim va g'oyalar etishmasligi. Talabalarda atrof-muhitga

yo'naltirilgan loyihalash va tadqiqot faoliyatining mazmuni, tuzilishi, bosqichlari va usullari, uning natijalariga erishishning eng yaxshi usullari, shaxsning ijodiy o'zini o'zi rivojlantirish yo'llari haqida g'oyalar ishlab chiqilmagan, ma'nosi haqida bilimlari yo'q. va o'z ekologik madaniyatini rivojlantirish uchun shart-sharoitlar.

Operatsion-faoliyat mezonni boshlang'ich sinf o'quvchilarining ekologik loyihalash va tadqiqot muammolarini hal qilishda faolligi, mustaqilligi va ijodkorligi darajasini aks ettiradi, ekologik loyihalash va tadqiqot faoliyatini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirish darajasini va ularni qo'llash tajribasini o'z ichiga oladi. ta'lim jarayoni va hayotda, va aniq:

- umumiy mantiqiy ko'nikma va malakalar (sintez, tahlil, taqqoslash, umumlashtirish, tasniflash, mavhumlashtirish, konkretlashtirish va boshqa mantiqiy aqliy operatsiyalar);

- tadqiqot: muammoni aniqlash, aniqlashtirish va shakllantirish qobiliyati; maqsad va vazifalarni harakatga keltirasiz; tadqiqot ob'ekti, predmeti va gipotezasini aniqlash; ishni rejalashtirish; ilmiy bilish usullaridan foydalanish, o'z nuqtai nazarini bildirish va uni himoya qilish, mehnatni ilmiy tashkil etish qoidalariga rioya qilish va boshqalar;

- ekologik (tabiiy muhit, odamlar hayoti va salomatligi uchun ekologik xavflarni aniqlash va baholash, ularning sabablari va rivojlanish prognozlari; atrof-muhitning ijtimoiy va tabiiy muhitga salbiy ta'sirining oqibatlarini baholash; ekologik xavflarning oldini olish yo'llarini izlash; atrof-muhit sifatini muhofaza qilish va yaxshilash, sog'lom va ekologik toza turmush tarzini saqlash va boshqalar bo'yicha amaliy tadbirlarni amalga oshirish;

- shaxsiy o'sish, o'z sog'lig'ini va atrofdagilarning sog'lig'ini mustahkamlash va saqlash uchun ko'nikma va qobiliyatlari; kognitiv va loyiha-tadqiqot faoliyati jarayonida shaxsiy yutuqlarning samaradorligini baholash, tadqiqot yoki loyiha sifatini o'z-o'zini baholash (mulohaza), o'z-o'zini nazorat qilish va atrof-muhitni muhofaza qilish harakati va faoliyatiga tanqidiy munosabat.

Yuqori daraja Ushbu mezonning shakllanishi maktab boshlang'ich sinf o'quvchilarining tabiat va inson salomatligi ob'ektlariga nisbatan faol hayotiy pozitsiyasida, atrof-muhitni loyihalash va tadqiqot muammolarini hal qilishda

mustaqillik va ijodiy yondashuvda, umumiy mantiqiy, tadqiqot va maxsus ko‘nikma va qobiliyatlardan muvaffaqiyatli foydalanishda namoyon bo‘ladi. dizayn tadqiqot faoliyati jarayonida; maktab boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining barqaror shaxsiy o‘sishi, ularning tugallangan tadqiqotlari va loyihalari haqida o‘ylash qobiliyati, o‘zlarining intellektual va ijodiy qobiliyatlarini etarli darajada o‘z-o‘zini baholashda, o‘quv faoliyatini yaxshilash shaklida kognitiv va dizayn tadqiqot faoliyati natijalarining samaradorligi, muvaffaqiyatli ekologik viktorinalar, tanlovlar va tadqiqot tanlovlarida ishtirok etish. O‘rtacha darajasi ushbu mezonning shakllanishi maktab boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining tabiat va odamlar salomatligi ob‘ektlariga nisbatan ijobiy hayotiy pozitsiyasida, ularning ekologik loyihalash va tadqiqot faoliyatini amalga oshirishdagi ma’lum intellektual va ijodiy faolligida namoyon bo‘ladi. Shu bilan birga, umumiy mantiqiy, tadqiqot va maxsus ko‘nikma va qobiliyatlar etarli darajada shakllanmagan , shuning uchun maktab o‘quvchilari ekologik loyihalarni va tadqiqot ishlarini amalga oshirishda sezilarli qiyinchiliklarga duch kelishadi.

O‘quvchilarining nisbiy shaxsiy o‘sishi o‘zlarining intellektual va ijodiy qobiliyatlari va dizayn va tadqiqot qobiliyatlarini aks ettirish qobiliyatining zaif ifodalanganligi bilan kuzatilishi mumkin , kognitiv va dizayn va tadqiqot faoliyati jarayonida shaxsiy yutuqlarning samaradorligi aniqlanadi, ular maktab boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ekologik olimpiadalarda, tadqiqot tanlovlari va konferensiyalarida nisbatan muvaffaqiyatli ishtirok etishi. Past daraja ushbu mezonning shakllanishi maktab o‘quvchilarida ekologik loyihalash va tadqiqot muammolarini mustaqil va ijodiy hal qilishga intilishda qiziqish va faollikning yo‘qligida namoyon bo‘ladi ; kam rivojlangan umumiy mantiqiy, tadqiqot va atrof-muhit loyihalari va tadqiqot ishlarini amalga oshirish uchun maxsus ko‘nikmalar; kognitiv, ekologik tadqiqotlar va ekologik dizayn faoliyati sohasida shaxsiy yutuqlar mavjud emas.

Biz ekologik madaniyatni shakllantirishning belgilangan har qanday darajalari chegara emas, balki faqat keyingi darajalarga o‘tish uchun asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin, deb hisoblaymiz va shuning uchun rad etilmaydi, balki keyingi jarayonga kiritiladi, takomillashtiriladi va rivojlanadi. Tanlangan ko‘rsatkichlar umumta’lim maktabining o‘rta va yuqori sinf o‘quvchilarida o‘rganilayotgan shaxs sifatining

dastlabki holatiga ob'ektiv baho berish, eng samarali ekologik ta'lim texnologiyalari va innovatsion faoliyat shakllarini ilmiy asoslash va sinab ko'rish imkonini berdi. Ekologik xavfsiz hayoti uchun asos sifatida ekologik madaniyat, ekologik ong va ekologik mas'uliyatni rivojlantirishga qaratilgan respublikadagi mavjud ekologik vaziyat uchun talablar.

XULOSA

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, boshlang'ich sinf o'qituvchilarini ekologiya elementlari bilan tanishtirish, ekologik savodxonlik asoslarini shakllantirishga imkon beradigan qulay va qiziqarli shaklda eng samarali usul va vositalarni aniqlash vazifasi turibdi. Axborot texnologiyalari o'qituvchiga yordamga keladi. Bugungi kunda an'anaviy «ustoz-shogird-darslik» o'rni «ustoz-shogird-kompyuter» bilan almashtirilmoqda. Boshlang'ich sinflarda darsda axborot texnologiyalaridan foydalanish o'qishga bo'lgan ijobiy motivatsiyani kuchaytiradi, o'qituvchining ish shakllarini diversifikatsiya qilish va darsni o'quvchilar uchun qiziqarli va esda qolarli qilish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoev Sh. M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. - Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. - 570 b.
2. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni, "Xalq so'zi", 2020 yil 24 sentyabr, 202 (7704)-son.
3. Avezov Sh. Qishloq maktablari yuqori sinf o'quvchilarini o'lkashunoslik faoliyati jarayonida ekologik tarbiyalash: Ped. fan. nomz ... diss. – Toshkent. 1993. – 161 b.
4. Djuraev R.X., Turdiqulov E.O. Ekologik ta'limning dolzarb muammolari va ularni hal etish yo'llari //Uzluksiz ta'lim. -Toshkent. -2004. – 6-son. –B. 3-9.
5. Avazov Sh. Maktabda ekologik tarbiyani amalga oshirish yo'llari. –Toshkent, RO'MM, 1990. - 46 b.